

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Tavoite oikeudenkäyntien lukumäärän vähentämiseksi on hyvä, mutta voisi olla paljon tehokkaampiakin keinoja tähän pääsemiseksi.

Näihin keinoihin päästään tutkimalla, mistä ristiriidat juurtavat juurensa ja hyväksymällä taloustieteestä niin sanotun agenttiongelman olemassaolo, eli se että isossa massassa päätökset tehdään omien etujen mukaisesti. Esimerkiksi taloudelliset motiivit ohjaavat massan toimintaa, vaikka harva yksilö tätä myöntääkään silloin kun se sisältää epäeettisen aspektin.

1) Tyypillisesti huoltajuusriita syntyy avioeron kautta. Tämä on se lähtökohta mistä pitäisi lähteä liikkeelle. Isä ja äiti ovat tasapainoisesti lapsen elämässä.

2) Avioiitatilanteessa äiti muuttaa lapsen kanssa pois. Isä ei vastusta äidin poismuuttoa, mutta vastustaa sen negatiivista vaikutusta isän ja lapsen väliseen kiintymyssuhteeseen.

3) Isä haluaa varmistaa tämän kiintymyssuhteen ylläpysymisen 50/50 tapaamisilla (mikä on lapsen etu). Äiti kokee lapsen omakseen järjestelyyn suostu (mikä on lapsen edun mukaista). Lähtökohtaisesti ainoa riittäisyyden kohde on siis se, että isä puolustaa kiintymyssuhdettaan lapseen.

4) Nyt äiti tapaa asianajajan. Todennäköisesti käy selväksi, että sitten 12-vuotiaana lapsi päättää missä asuu. Tämä pelottaa äitiä, ei hän halua lapsestaan "luopua". Äidille on sitä turvallisempaa, mitä enemmän lapsi asuu suhteessa äidillään. Asianajajan kautta käy todennäköisesti selväksi myös, että mitä pienempi lapsi on, sen paremmat mahdollisuudet äidillä on voittaa oikeudenkäynti. Selväksi käynee myös, että mitä enemmän lapsi on virallisesti äidillään, sen enemmän äiti tulee saamaan rahaa elatustuen muodossa. Lisäksi käy selväksi, että mitä enemmän lapsi harrastaa oikeudenkäynnin helkellä, sen enemmän tulee äiti saamaan rahaa elatuksen muodossa.

5) Niinpä järjestelmä tarjoaa äidille motiivin viedä asia samoin tein oikeuteen, kun lapsi on vielä pieni. Äiti-aikaa kannattaa maksimoida ja isä-tapaamisia minimoida, koska se tuo eniten rahaa. Riitoja kannattaa kärjittää, koska mitä oikeuden päätös perustuu riitaisuuden määrän. Mitä riitaisempi tilanne, sen vähemmän tapaamisia isälle. Nykyisessäkin ehdotuksessa lähdetään siitä että vuoroasumista ei määrätä riitaisissa tapauksissa.

6) Kokonaisuutena meillä on oikeusjärjestelmä, joka kannustaa äitiä haastamaan riitaa. Käytännössä äiti voi esimerkiksi isää lainkaan kuulematta sopia lapselleen harrastuksen isä-ajan tapaamisen päälle. Tällöin voidaan joutua tilanteeseen, jossa isän pitää viedä lapsi harrastukseen, johon lapsi ei halua itse mennä. Sekä isä, että lapsi haluaisivat ennemmin viettää laatuaikaa kahdestaan. Kuitenkin, jos isä ei suostu äidin määräämään harrastukseen saa äiti riitaisuusargumentin käyttöönsä "isän kanssa on mahdotonta sopia harrastuksista". Samalla harrastuksen kulut lisätään elatusvelvollisuuden piiriin, joka on elatusta saavan äidin etu. Oikeus ei ehkä suhtaudu suopeasti määrättyihin harrastuksiin, mutta päättää tapaamisperustansa pohjana entisiä tapaamisia ja saa helposti kuvan yleisriitaisesta tilanteesta. Kaikista näistä "tempuista" kärsii lapsi ja on sääli ettei näihin kannustusmekanismeihin olla ehdotuksessa paremmin puututtu.

7) Äidin asemasta katsoen oikeuden määräys ja tapaamiset ovat kaksi eri asiaa. Periaatteessa äidin kannattaa varmistaa selustansa hakemalla oikeudesta minimitapaamiset. Todellisuudet tapaamiset voivat olla eri asia. Jos aikaa on vähän, on kiva että isästä saa lastenhoitajan. Jos lapsi kiintyy isään niin paljon, että voisi kaksitoistavuotiaana muuttaa isälleen, voi tapaamiset poistaa "perustasolle", ketään kuulematta ja seurauksista välittämättä.

Oikeudenkäyntiä harkitessa kuka tahansa miettii oikeudenkäynnin taloudellisia riskejä. Oikeudenkäynnin aloittamiseen on korkea kynnyks, koska sen tuoma taloudellinen tappio voi olla merkittävä.

Oikeusministeriön mietinnössä lapsenhuoltolain uudistamiseksi tuodaan esille miten toistuvat huoltoriidat ovat lapsen kannalta vahingollisia ja kuormittavat koko perhettä.

Lähtökohdaksi sopimuksen tai päätöksen muuttamiselle, olisi olosuhteiden olennainen muutos. Kaikkia tapauksia ei siis otettaisi käsittelyyn.

Oikeudenkäyntien vähentäminen hyvä päämäärä ja käsiteltävien tapausten rajoittaminen on varmasti yksi keino päästä tähän päämäärään. Tosin tähän päämäärään päästäisiin muutakin kautta, esimerkiksi tutkimalla nykyisen järjestelmän sisältämiä kannusteita viedä vaikkapa lapsen elatukseen liittyvä riita oikeuteen.

Utopia

Otetaanpa esimerkki siitä, miten elatusriitojen tulisi mennä siinä tapauksessa, että sopimusta ei synny heti. Äidin tai isän tilanne muuttuu ja sen seurauksena maksetun elatuksen tulisi muuttua. Mikäli päädytään vaikka 200 euroa kuukaudessa –suuruiseen eroon, jäisi kummallekin mahdollisuus oikeudenkäyntiin ja sen riski olisi 20 000 euroa. Kummankin oikeudenkäyntikulut olisivat 10 000€ ja hävinnyt osapuoli maksaa koko potin.

Koska elatukseen liittyviltä oikeudenkäyntikuluja ei ole käytännössä mahdollista suojautua vakuutuksen kautta, olisi oikeudenkäynnin taloudellinen riski kummallekin osapuolelle ihan oikeastikin tuo 20 000€. Tässä tilanteessa jo oikeudenkäynnin mahdollisuus johtaisi siihen, että sovinnollinen ratkaisu löytyy. Riidan kohteena oleva summa suhteutettaisiin riskiin. Toisaalta kohtuuttomia ja perusteettomia vaatimuksia puolin ja toisin, ei kovin helposti uskalletaisi esittää. Perusteeton vaatimus voitaisiin korjata oikeudessa ja silloin päälle tulisi tuo 20 000€ maksettavaa.

Todellisuus

Jos isä joutuu työttömäksi, hän ei välttämättä saa elatusvelvollisuutta laskettua. Tämä ihan vaan sillä, että äiti kieltäytyy toimenpiteestä. Isän kohdalla tilanne on varsin ikävä. Ei ole mahdollista saada oikeusturvavakuutusta, joka kattaisi elatuskiistoihin liittyvät kulut. Vastapuoleksi oikeusjärjestelmä asettaa lapsen, ei äidin (lapsi on siis joka virallisesti äidin tilille tulevan etuuden saa). Jos isä voittaisi oikeudessa, tulisi hänen silti maksaa omat oikeudenkäyntikulunsa, koska lasta ei voida velvoittaa maksamaan vastapuolen kuluja. Nämä voittajan kulut ovat luokkaa 10 000€.

Asiassa tulee myös huomioida, että oikeusprosessi voi kestää vuosia. Tällä aikajanelalla on mahdollista, että isä saakin töitä. Silloin päädytään tilanteeseen, jossa oikeussalissa todetaan, että isällä on nyt töitä ja elatuskykyä, joten isä on hävinnyt jutun. Silloin isä maksaa äidin oikeudenkäyntikulut omiensa päälle. Isän riski oikeuteen lähtimisestä elatusmaksujen osalta on siis 10 000€ -20 000€.

Nyt jos äiti joutuu työttömäksi, niin hän voi vaatia elatuksen korottamista. Jos isä ei suostu, niin äiti harkitsee oikeusprosessia. Tässä tapauksessa kaikista pahin mahdollisuus on, että äiti häviää jutun syystä tai toisesta. Jos syy on, että äiti on saanut uudestaan töitä, on äidin saama taloudellinen seuraamus pieni. Jos äiti häviäisi itse nostamansa oikeuskanteen, maksaisi valtio äidin oikeudenkäyntikulut (äitihän edustaa valtion silmissä lastaan, ei itseään). Isän voittaessa isä joutuisi

silti maksamaan omat kulut 10 000€. Äidin voittaessa, isä maksaisi hänen oikeudenkäyntikulunsa ja lisäksi hän saa takautuvasti korkeampaa elatusta. Tapauksissa, jossa elatusta lasketaan, ei takautuvaa käytäntöä ole koska rahat katsotaan jo käytetyn lapsen parhaaksi.

Äidin riski on siis nolla euroa, valtion 10 000 euroa, ja isän 10 000 -20 000 euroa. Toisaalta äiti voi myös voittaa ja jos hän voittaa saa hän takautuvasti korkeampaa elatusta. Jos elatusta jostain syystä olisi äidin riski tässäkin tapauksessa pienempi, koska alennettua elatusta ei voi perisä takautuvasti takaisin. Syy on, että rahat on jo käytetty lapsen parhaaksi.

Mielenkiintoista on, että lausunnossa mainitaan useampaankin otteeseen naiseen kohdistuva väkivalta, muttei kertaakaan sitä henkistä ja taloudellista väkivaltaa jonka nykyinen järjestelmä kohdistaa miehiin.

Eikä kyse ole pelkästään miehistä, näillä miehillä kun on usein uudet perheet ja siellä uudet lapset. Järjestelmän miehille asetettu taloudellinen taakka voi realisoitua esimerkiksi niin, että sen toisen vaimon säästämä potti, joka oli tarjottu siihen ensimmäisen oman lapsen kanssa vietettyyn kotiäitiyslomaan, joudutaankin käyttämään miehen oikeudenkäyntikuluihin. Näin äiti vie tarhaan sen 3kuukautta vanhan lapsen ja palaa töihin. Onko yhteiskuntamme arvomaailma tosiaan sellainen, että yksi lapsi pakotetaan kolmekuukautisena tarhaan, jotta toisen lapsen äiti saisi satasen tai kaksi lisää kuussa? Kuinka hyvät edellytykset tilanne luo

Nykyinen järjestelmä on pyrkimyksessään lapsen etuun päässut luomaan epätasa-arvoinen kokonaisuuden, joka sortaa miehiä ja josta lapset kärsivät niin suoraan kuin epäsuorastikin.

Lopuksi todettakoon, että mietinto sisältää myös paljon hyviä asioita ja sillä pyritään viemään asioita oikeaan suuntaan.

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

-

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

-

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

-

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

Kannattaa miettiä sitä miten olemassaoleva laki ja sen käytäntö vaikuttavat ihmisten toimintaan. Nyt lähtökohtana on, ettei ole oikeusjärjestelmän vika, että vanhemmillä on riitoja. Asiaa tarkastellaan siltä kannalta, että riidat ovat mitä ne ovat. Järjestelmässä on kuitenkin monia kohtia, jotka antavat motiivin riitaisuuden lisäämisen. Yksi kohta on, että viikko-viikko tapaamisia ei riitatilanteissa haluta määrätä.

Isä haluaa viikko-viikon, äiti ei. Miten äidin kannattaa toimia saadakseen oman tahtonsa läpi? Vastaus on lisätä riitaisuutta, tekemällä temppuja. ärsyttämällä, kiusaamalla. Ja ikävintä on, että maksimiteho saadaan tekemällä tämä kiusaaminen lapsen kautta.

Vastaavasti kannattaa poistaa kokonaisuudesta taloudellinen motiivi aloittaa oikeudenkäynti. Jos oikeudenkäynnin uusimisen kustannukset ja riskit ovat lähihuoltajalle nolla, niin silloin kynnyksen lähtöoikeuteen on minimaalinen. Samalla tarjoutuu työkalu etävanhemman perheen "taloudelliseen tuhoamiseen". Tämä on tietysti voimakkaasti sanottu, mutta ymmärtänne pointin. Ja täältä voi käydä lukemassa miten nämä asiat koetaan <https://www.facebook.com/elatusvelvollisuus/>

Lopuksi kannattaa puhua asioiden oikeilla nimillä. Kyllä tässä asiassa pitää puhua myös tasa-arvosta. Tasa-arvo on tässä kohti ongelma. Tottakai lapsen etu pitää ottaa huomioon, mutta tällä hetkellä kokonaisuus on tekopyhä. Äidin edusta puhutaan lapsen etuna. Se johtaa siihen, että lapsen todelliseen etuun ei päästä käsiksi. Pitäisi rehdisti pohtia isän asemaa, äidin asemaa, lapsen asemaa ja puolisisarusten asemaa. Lähihuoltaja voi tällä hetkellä kiusata ja vahingoittaa lapsen sisaruksia, mutta heidän asemaa ei saa oikeudessa puolustaa, eikä heidän etuaan tuoda esille, koska he eivät ole asianosaisia.

Onko oikein, että aikuinen saa tahallaan kiusata lasta. Ei ole. Onko väärin, että yhteiskunta ei asiaan puutu (toteamalla ettei lapsi ole asianosainen). Kyllä on.

Henri Blomster